

Dr hab. prof. UJD Andrzej Krzak
Katedra Nauk o Bezpieczeństwie
Wydział Nauk Społecznych
Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy
im. Jana Długosza w Częstochowie
ul. Zbierskiego 2/4
Częstochowa 42-200

Warszawa, 21 stycznia 2022 r.

Recenzja

dysertacji doktorskiej magistra Martinasa Malužinasa

pod tytułem

Ewolucja systemu politycznego Pierwszej i Drugiej Republiki Litewskiej.

Od parlamentaryzmu przez prezydencjalizm autorytarny

do semiprezydencjalizmu – analiza politologiczna,

napisanej pod kierunkiem prof. UŁ dr. hab. Andrzeja Dubickiego

Łódź 2021

Uwagi ogólne:

Początki odrodzonej państwowości litewskiej w XX wieku datują się na drugą połowę 1917 roku i są związane z powstaniem Taryby (Litewska Rada Państwowa) sformowanej przez konferencję litewskich działaczy narodowych we wrześniu 1917 roku w Wilnie. W grudniu tego samego roku Taryba proklamowała wznowienie niepodległego państwa litewskiego. Akt ten jednak miał charakter czysto formalny, ponieważ ziemie etniczne litewskie i te, do których Litwini pretendowali (m.in. Wileńszczyzna, Suwalszczyzna) znajdowały się pod okupacją wojsk niemieckich. Kolejna deklaracja niepodległości została ogłoszona 16 lutego 1918 r. i nie wspominała o ścisłych związkach z Niemcami. Przy czym w zamiśle polityków, państwo litewskie miało być monarchią konstytucyjną, a na przyszłego władcę desygnowano ks. Wilhelma Uracha Wirtemberskiego jako Mendoga II. Ostatecznie jednak porzucono ideę wprowadzenia ustroju monarchicznego. Kolejnym ważnym etapem w procesie odrodzenia państwa było w październiku 1918 roku przyznanie przez Niemcy Litwie prawa decydowania o swoim ustroju. Realną niepodległość Litwa uzyskała jednak po

zakończeniu Wielkiej Wojny. Nie oznaczało to jednak, że stała się pełnoprawnym podmiotem prawa międzynarodowego o wyznaczonych granicach, bowiem dynamicznie zmieniająca się sytuacja geopolityczna w Europie Środkowo-Wschodniej, związana zwłaszcza z kształtowaniem się odradzającego się państwa polskiego, doprowadziła do konfliktu między Polską a Litwą. Niewątpliwie dużo poważniejszym wrogiem dla nowo odrodzonego państwa była bolszewicka Rosja prąca na Zachód i niosąca tzw. płomień rewolucji do byłych prowincji Imperium Rosyjskiego. Pomimo tych zagrożeń, w listopadzie 1918 roku Augustinas Voldemaras sformował pierwszy rząd litewski, w już kwietniu 1919 roku Antanas Smetona został pierwszym prezydentem niepodległej Litwy.

Kolejne miesiące przyniosły Litwie zarówno zwycięstwa jak i porażki, które miały rzutować na dalsze dzieje państwa w okresie dwudziestolecia międzywojennego. Do sukcesów z pewnością należy zaliczyć skuteczną obronę państwa przed ekspansją bolszewizmu, natomiast konflikt z Polską spowodował nie tylko utratę terytorium, do którego pretendowali zarówno Polacy, jak i Litwini. Spór pomiędzy silniejszą Polską a osłabioną Litwą sprowadzał się do wyboru: albo Litwa zgodzi się na związek z Polską albo musi aprobować terytorium swego państwa w granicach etnograficznych. Te granice w polskiej i litewskiej optyce diametralnie się różniły. Dodatkowo historyczne zaszczości związane z utratą niezawisłości na rzecz caratu spowodowały, że elity polityczne Litwy nie wyrażały zgody na jakiegokolwiek związek z państwem polskim, a obszar Wileńszczyzny (a także większa część Suwalszczyzny), wg ich stanowiska, stanowił integralną część Litwy. Taki stan rzecz musiał doprowadzić do konfliktu militarnego, który zakończył się porażką Litwinów i zaważył na stosunkach pomiędzy oboma narodami. Spowodował też pełną orientację litewskich rządów na wroga Polsce Niemcy i uprawianie kontrowersyjnej polityki wobec państwa bolszewickiego. Okres międzywojennych napięć został zakończony wymuszonym przez Rzeczpospolitą nawiązaniem stosunków międzypaństwowych w marcu 1939 roku.

Po upadku mocarstw rozbiorowych Litwa weszła na drogę formowania państwa o ustroju republikańskim, demokratycznym. W stosunkowo krótkim czasie Litwini zdołali stworzyć podstawy konstytucyjne swojego państwa poprzez uchwalenie najpierw kilku kolejnych tymczasowych konstytucji (2 listopada 1918 roku Taryba uchwaliła pierwszą konstytucję prowizoryczną, natomiast 4 kwietnia 1919 roku – drugą). Kolejną litewski Sejm Ustawodawczy uchwalił 10 czerwca 1920 roku, aby ostatecznie w 1922 roku wprowadzić w życie Konstytucję Republiki Litewskiej, która obowiązywała do zamachu stanu w grudniu 1926 roku.

Lata 1918–1926 można określić jako okres tworzenia demokratycznego państwa i budowy dojrzałego parlamentaryzmu. Niewątpliwie dominacja litewskiego parlamentu Seimasu nad innymi organami państwa była nie do podważenia. Taki stan rzeczy był możliwy dzięki nowoczesnym rozwiązaniom, ujętym w ustawie zasadniczej, racjonalizującym system parlamentarno-gabinetowy (poprzez zwiększenie roli i pozycji parlamentu). Należy podkreślić, że Litwa do 1926 roku była państwem sprawnie funkcjonującym, rozwijającym się i systematycznie budującym swoją pozycję. Dokonania władz i społeczeństwa litewskiego muszą budzić szacunki, jeśli porównamy stan państwa z 1918 roku do tego z drugiej połowy 1926 roku. Państwo zrobiło znaczny postęp zarówno w sferze społecznej, politycznej jak i gospodarczej. Litwa bowiem była wyniszczona działaniami wojennymi, nie posiadała znaczących bogactw, stanowiąc państwo z niewielką infrastrukturą przy niewielkiej liczbowo populacji, a dodatkowo bez szczególnych tradycji państwowych i doświadczenia w zarządzaniu. Pomimo tych trudności, okres ten niewątpliwie charakteryzuje się względną stabilnością pozwalającą na powolny, lecz systematyczny rozwój. Dalszy proces demokratyzacji został zahamowany w grudniu 1926 r. w wyniku zamachu stanu. Przesłanką wiodącą do tak radykalnych zmian politycznych były negatywne oceny rządów ze strony zamachowców, którzy uważali, że Litwa zmierza w stronę skrajnej lewicy. Okres po 1926 roku w dziejach państwa litewskiego charakteryzuje się systematyczną ewolucją z parlamentarnej demokracji do autokracji. W początkowej fazie prawicowe siły, na czele z charyzmatycznym przywódcą litewskim Antanasem Smetoną, rozprawiły się z przeciwnikami, a następnie doprowadzono do legalizacji zamachu stanu, aby w kolejnych latach zbudować nowy system rządów autokratycznych w oparciu o uchwaloną w 1928 roku konstytucję, ostatecznie sankcjonującą władzę Smetony i jego zwolenników. Byt niepodległej Litwy został przerwany w 1940 roku w związku z zajęciem republiki przez Armię Czerwoną i włączeniem jej do państwa bolszewickiego, co zapoczątkowało ponad czterdziestoletnią okupację komunistyczną. Kolejne odrodzenie nastąpiło wraz z rozpadem świata dwubiegunowego i Związku Radzieckiego. W wyniku oddolnych ruchów niepodległościowych Litwinom udało się wyjść spod rosyjskiego panowania i rozpocząć trudną drogę transformacji systemowej i budowy nowoczesnego państwa demokratycznego. Wydaje się, że zadanie to było jeszcze trudniejsze od tego, przed którym stanęło społeczeństwo w 1918 roku, bowiem Litwa z okupacji komunistycznej wychodziła bez doświadczenia w budowie nowoczesnego państwa. Lecz zapał i pragnienie życia w demokratycznej republice były silniejsze od wszelkich przeciwności i zagrożeń. Opierając się na doświadczeniach sprzed prawie siedemdziesięciu lat, Litwini konsekwentnie od podstaw

odbudowali swoje państwo, przeprowadzając je przez wszystkie etapy transformacji systemowej.

Uwagi metodologiczne i formalne:

Recenzowana rozprawa liczy 314 stron. Składa się z pięciu rozdziałów, wstępu, zakończenia, spisów schematów i tabel, streszczenia oraz bibliografii. Powstała w Katedrze Teorii Polityki i Myśli Politycznej, pod kierunkiem dr. hab. Andrzeja Dubickiego, prof. UŁ.

Mgr Martinas Malužinas dokonał analizy ewolucji systemu politycznego, jego uwarunkowań i poszczególnych czynników wpływających na przemiany na Litwie w latach 1918-1940 oraz po roku 1990 na tle znaczących zmian geopolitycznych, jakie miały miejsce po zakończeniu Wielkiej Wojny oraz po zimnej wojnie. Podjęty cel badawczy wymagał przede wszystkim zastosowania adekwatnych metod analitycznych i porównawczych, opartych o paradygmat neoinstytucjonalny, czego efektem było zaprezentowanie procesu zmian systemowych w I i II Republice Litewskiej. Należy przy tym zauważyć, że zaproponowana przez mgra Malužinasa struktura pracy (kolejność rozdziałów i podrozdziałów) jest zrównoważona oraz logiczna. Układ pracy jest przejrzysty i odpowiada logice zamiaru badawczego, bowiem nie można podjąć trudu analizy transformacji politycznej w latach 1990-2020 bez precyzyjnej syntezy ustroju I Republiki Litewskiej, która funkcjonowała przez dwadzieścia jeden lat, stanowiąc zasadniczy punkt odniesienia w budowie litewskiego systemu politycznego.

We wstępie Doktorant zaprezentował krótki zarys opisujący przedmiot badań oraz cel główny i cele szczegółowe. Dokonał też obszernego uzasadnienia podjęcia pracy oraz stanu badań nad ustrojem Litwy, a także sformułował zasadnicze hipotezy badawcze, przy czym można odnieść wrażenie, że piąta i szоста z zaproponowanych hipotez nosi jednak cechy właściwe dla tezy. Trzeba podkreślić, że mgr Malužinas obszernie opisał literaturę przedmiotu zarówno proveniencji litewskiej, jak i obcojęzycznej. Znaczna część źródeł, które okazały się niezbędne w procesie badawczym, została pozyskana w trakcie kwerend i eksploracji, które Doktorant przeprowadził w litewskich archiwach, co niewątpliwie stanowi duży atut wysiłku naukowego mgra Malužinasa. W części wprowadzającej zostały również zawarte ogólne rozważania metodologiczne, które sprowadzają się do wyjaśnienia pojęć i poglądów odnoszących się do podejścia systemowego jako efektywnej metody analitycznej w naukach społecznych. Tak przyjęta koncepcja miała najprawdopodobniej wprowadzić czytelnika w sferę współczesnych koncepcji i nurtów badawczych, a zwłaszcza neoinstytucjonalizmu.

Zasadniczą część rozprawy inicjuje pierwszy rozdział zatytułowany - **Teoretyczne podstawy analizy – koncepcje pojęciowe i metodologiczne**, który został poświęcony metodologii badań, typologii pojęć oraz pewnym kwestiom warsztatowym właściwym dla nauk o polityce i administracji. Doktorant opisał szereg zagadnień definicyjnych dotyczących systemu i tzw. reżimu politycznego, koncentrując się na modelu autorytarnym. Ponadto w przedmiotowym rozdziale zawarto rozważania na temat typów systemów politycznych, które miały posłużyć do wyodrębnienia dominującego paradygmatu dla badań i opisu procesów transformacyjnych właściwych dla Litwy. Niewątpliwie opracowanie rozdziału metodologicznego jest jak najbardziej słuszne, zwłaszcza przy dość skromnym i ogólnikowym potraktowaniu tej problematyki we wstępie. Jednak pewną wątpliwość budzi przyjęta konwencja polegająca na zastosowaniu teoretycznego opisu przyjętych modeli, metod i technik. Szczególny niedosyt budzi charakterystyka metod badawczych, w której zabrakło metody historycznej zajmującej szczególnie istotne miejsce, zwłaszcza gdy badania prowadzone są w szerszej perspektywie historycznej. Doktorant sporo napisał o teorii metod analitycznych, natomiast pominął kwestię użycia syntezy, a przecież z narracji rozprawy jasno wynika, że jak najbardziej ta metoda miała zastosowanie w pracy mgra Malużinasa.

W rozdziale drugim pt. **Instytucjonalne, społeczne i kulturowe uwarunkowania transformacji systemu politycznego międzywojennej Litwy** opisano proces kształtowania się ustroju państwa litewskiego po zakończeniu Wielkiej Wojny. Inicjuje go charakterystyka demograficzna społeczeństwa litewskiego po 1918 roku, z uwzględnieniem takich kryteriów jak: narodowości, wyznania, struktura zatrudnienia i elementy gospodarcze. Brakuje natomiast szerszego ujęcia problematyki wykształcenia (zagadnienie to sprowadzono do danych o proporcjach analfabetyzmu w stosunku do posiadających umiejętność pisania i czytania, s. 64.) oraz podziału na ludność miejską i wiejską (dosłownie poświęcono temu zagadnieniu dwa zdania – s. 61). Wartością tej narracji jest natomiast fakt, iż Doktorant zdołał przedstawić złożoną strukturę demograficzną w sposób zrozumiały i syntetyczny. Następnie omówiono problematykę kształtowania się kultury politycznej, praktycznie tworzonej od podstaw. Może natomiast budzić wątpliwość dysharmonia w strukturze i zawartości podrozdziału drugiego. Zwłaszcza tej części, którą mgr Malużinas zatytułował „Czynniki kultury politycznej w latach 1918-1926”. W początkowej fazie narracji pisze on o znacznym wpływie radzieckiej kultury politycznej na społeczeństwo litewskie, wyjaśniając przy tym, że poznanie tego zjawiska jest niezbędne dla badań nad kulturą polityczną Litwy (s. 66). Z pewnością takie wnioskowanie należy uznać za prawidłowe, jednak tematem tej części dysertacji jest narracja odnosząca się do kształtowania kultury politycznej w okresie 1918-

1926. O spustoszeniach radzieckich w zakresie kultury politycznej można byłoby dodać w przypisie lub dalszej części pracy. W narracji występuje pewna maniera, która pojawia się również w kolejnych rozdziałach recenzowanej pracy, a mianowicie raz Doktorant używa przymiotnika: „sowiecki, a innym razem: „radziecki” (s. 66 et passim). Abstrahując od kwestii czy poprawnie należy używać pierwszego czy drugiego wyrazu, to zgodnie z zasadami obowiązującymi naukowca, należy w całej pracy zastosować rygor jednolitego słownictwa i pojęć. Przy tym trzeba podkreślić, że Doktorant w sposób klarowny i niezwykle precyzyjny zaprezentował interesy głównych podmiotów politycznych wraz ze specyfiką gier politycznych, jakie były ich udziałem w trakcie zmieniającej się sytuacji wewnętrznej i zewnętrznej do grudniowego zamachu 1926 roku.

Trzeci rozdział - **Kształtowanie systemu politycznego państwa litewskiego w latach 1918-1926** poświęcono wnikliwej analizie problematyki związanej z historycznymi dziejami Litwy po zakończeniu Wielkiej Wojny do 1926 roku. Przedstawiono proces związany z ogłoszeniem aktu niepodległości oraz formowania się instytucji parlamentarnych i ewolucji ustroju państwa w kierunku demokracji parlamentarnej. Niewątpliwie zamiar badawczy, jakim było przeprowadzenie analizy procesu instytucjonalizacji najistotniejszych składowych litewskiego ustroju politycznego omawianego okresu, został osiągnięty. Poprzez analizę regulacji prawnych, zwłaszcza prawa konstytucyjnego (ustawy zasadniczej), uzyskano w zasadzie pełny obraz stanu regulującego system ustrojowy państwa litewskiego na szerokim tle wydarzeń społeczno-politycznych w latach 1918-1926.

W rozdziale czwartym zatytułowanym - **Transformacja systemu politycznego na Litwie w latach 1926-1940** mgr Malužinas skoncentrował się na zaprezentowaniu charakteru przeobrażeń litewskiego systemu politycznego w latach 1926-1940. W poszczególnych podrozdziałach przedstawiono ewolucję procesu przeobrażeń systemowych, zainicjowanych po zamachu z grudnia 1926 roku. Zamiarem Doktoranta była identyfikacja czynników, które miały niezwykle istotny wpływ na zmiany systemu politycznego na Litwie, takich jak: konfiguracja kluczowych uczestników politycznych, zmiany w systemie partyjnym oraz samorządu terytorialnego, jak również ustanowienie nowej konstytucji - legitymizującej reżim autorytarny

Ostatni z rozdziałów pt. **Ewolucja systemu politycznego na Litwie w latach 1990-2020 (w poszukiwaniu elementów z I Republiki Litewskiej)** jest niewątpliwie jednym z najciekawszych i najbardziej złożonych elementów rozprawy. Składa się bowiem z dwóch części: pierwszej, w której zaprezentowano proces transformacji politycznej i ustrojowej II Republiki po zakończeniu zimnej wojny i rozpadzie ZSRR i drugiej – w której mgr Malužinas

zamyka dotychczasowe rozważania poprzez udaną próbę zidentyfikowania zależności pomiędzy systemami politycznymi międzywojennej i współczesnej Litwy. Ponadto stosując Indeks Vanhanena, dokonał on analizy wartości rywalizacji i partycypacji społecznej w odniesieniu do stanu demokracji w I i II Republice na tle podobnych odniesień w stosunku do innych państw radzieckiej strefy zależności. Pozwoliło to Doktorantowi na dokonanie niezbędnej syntezy, która z kolei stała się podstawą do sformułowania końcowych ocen i wniosków. W ten sposób mgr Malužinas zdołał udowodnić założone cele i podstawowe hipotezy badawcze. Słusznie uznał, iż wskaźniki przez niego zastosowane dla opisu zjawisk tworzących obszar demokracji w poszczególnych okresach funkcjonowania państwa (nawet wówczas, gdy występuje prawie półwiekowa stagnacja polityczna) stanowią nieoceniony materiał poznawczy zarówno dla teoretyków, jak również praktyków nauk politycznych.

Pracę uzupełniają liczne wykresy i tabele, co stanowi jej wartość dodatkową. Należy podkreślić, iż zostały one sporządzone ze starannością i tworzą jednolity materiał informacyjny, świetnie zsynchronizowany z narracją.

Uwagi warsztatowe:

Jeśli chodzi o konstrukcję przypisów, to generalnie nie można wnosić większych zastrzeżeń, chociaż za pewne niedociągnięcie należy uznać niedostatek przypisów polemicznych, które są wskazane jako istotne w dysertacji doktorskiej.

Doktorant w przypisach nierzadko stosuje zapis, w którym tytuł dzieła przytaczanego jest we właściwym dla wydania języku, ale miejsce wydania zostało spolszczone, np. D. Easton, *A. Framework, for Political Analysis, Englewood Cliffs*, New York 1965; D. Easton, *A Systems Analysis of Political Life*, Nowy Jork 1965 (p. 56, s. 21). Jak widać zapis miejsca wydania w pierwszym przypadku jest to New York, a w ostatnim Nowy Jork. Jest to dość istotny błąd warsztatowy, który na tym etapie rozwoju naukowego nie powinien występować. Podobne niedociągnięcia spotykamy w innych częściach dysertacji (p. 70, s. 23; p. 100, s. 37; p. 137, s. 49; p. 154, s. 53; p. 170, s. 57; p. 171, s. 57; p. 191, s. 64; p. 218 s. 73; p. 220, s. 73; p. 229, s. 76; 249 i 250 s. 82; 256 i 257, s. 83, p. 290, s. 95 et. passim).

Inne dostrzeżone usterki: D. Easton, *An Approach to the Analysis of Political Systems*, „World Politics”, nr 9, 1957; D. Easton, *Categories for the Systems Analysis of Politics*, red., *Varieties of Political Theory*, Englewood Cliffs 1966. W powyższym przypadku nie zastosowano idem dla kolejnych prac D. Eastona (podobne niedociągnięcia są widoczne w innych przypisach (p. 64, s. 22; p. 188 i 189, s. 63; p. 202 i 203, s. 69; p. 387, s. 124 et passim). Wątpliwości budzi też zapis drugiej pozycji tego przypisu, gdyż nie wiadomo: czy mamy do czynienia z monografią czy z rozdziałem monografii?

Kolejną kwestią jest konstrukcja przypisu wskazująca na źródło, którym jest czasopismo naukowe np. M.G. Hermann, *Leaders, Groups and Coalitions: Understanding the People and Processes in Foreign Policymaking*, "International Studies Review", t. 2, nr 2, 2001. Przyjmuje się, że pierwszym parametrem jest rok, a następnie podaje się: tom, zeszyt etc. Ponadto zapis parametrów powinien występować we właściwym języku wydawnictwa, czyli należałoby zastosować: 2001, vol. 2, no. 2. (s. 20, p. 57; p. 97, s. 34; p. 107, 108, s. 38; p. 157, s. 52; p. 162, s. 55; p. 292, s. 96; p. 306, s. 100; p. 328 s. 104; p. 351, s. 110; p. 377. s. 119; p. 448, s. 140 et passim).

Doktorant w całości rozprawy stosuje skrót zob. (zobacz) bez względu, czy jest to uzasadnione czy nie. Generalnie skrót zob. stosuje się – zarówno w tekście głównym, jak i w przypisach – aby przekierować czytelnika do innego miejsca pracy, np. zob. rozdział 7, lub do publikacji, np. zob. Bralczyk (2007) lub zob. J. Bralczyk, *Nowe słowa*, Warszawa 2007. Rzecz jasna konstrukcje odsyłaczy bibliograficznych mogą się różnić, zależą bowiem od wybranej konwencji. Oczywiście, istnieje w nauce pogląd, wg którego używanie skrótowych odsyłaczy nie jest w żaden sposób znormalizowane. Należy jednak zachować w całej pracy rygor jednolitego użycia. Ponadto odsyłacz zob. ma swoje łacińskie równoważniki v. ('vide'), które stosuje się tylko i wyłącznie, gdy w przypisach używa się łacińskich oznaczeń typu: ibidem, op. cit., itd. W tej dysertacji Autor często używa zob. w formie właściwej dla języka polskiego (p. 74, s. 26; p. 101, s. 37 et. passim). Podobnie rzecz ma się z innymi łacińskimi i polskimi oznaczeniami, np. tamże zamiast ibidem, etc. (p. 119, 121 s. 42; p. 164, s. 56; 231 i 232, s. 76 et. passim). Ponadto często nieuzasadnione jest stosowanie skrótu łacińskiego op. cit. przy już skróconych przypisach, gdyż wg najnowszych zasad warsztatowych naukowca, jest to niepotrzebne.

Nieprecyzyjny jest opis odnoszący się do: **Tabela 1. Cykle i fazy ewolucji systemu politycznego Litwy w latach 1918-1940 – 1990-1992** (s. 45-47), gdzie Doktorant dokonał następującego zapisu: źródło: opracowanie własne. Dane, które zostały zamieszczone w przedmiotowej tabeli pochodzą z różnych źródeł, dlatego też źródłem nie jest konstrukcja tabeli, lecz jej zawartość. Mgr Malužinas powinien jako źródło podać odpowiednie opracowania, z których skorzystał, konstruując przedmiotową tabelę.

Jeśli chodzi o język dysertacji, to należy podkreślić, iż została ona napisana poprawną polszczyzną, a treść pracy jest w przeważającej części zrozumiała i klarowna, choć zdarzają się drobne błędy językowe (np. p. 260, s. 87), stylistyczne, gramatyczne, interpunkcyjne czy logiczne, np. fragment: *Wprowadzony na Litwie stan wojenny od okresu walki o niepodległość do jej krótkotrwałego zniesienia w 1926 r. sam w sobie oznaczał*

wpływ wojska litewskiego na system polityczny Litwy (s. 82) Dlaczego stan wojenny oznaczał wpływ wojska litewskiego na system polityczny Litwy?

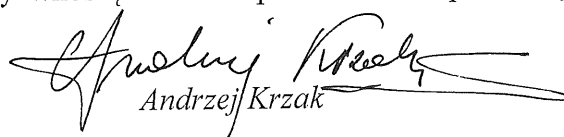
Ponadto zauważalny jest pewien brak znajomości słownictwa wojskowego, bowiem w 1920 roku może i na Litwie był stan wojenny jako forma prawna, lecz państwo litewskie toczyło wojnę z Polską, a wojska tego państwa prowadziły działania militarne, zbrojne lub ewentualnie wojenne (s. 83). Z podobnym błędem mamy do czynienia we fragmencie: *...Smetona desygnował go generałem brygady...* Oficera się awansuje na kolejny stopień oficerski (p. 440, s. 139).

Podsumowując warstwę merytoryczną, metodologiczną i językową rozprawy, trzeba uwzględnić jej ciekawe elementy deskryptywne i eksplanacyjne, które stały się podstawą do stwierdzenia, że jest ona interesującym opracowaniem naukowym, wnoszącym nowe wartości do badań naukowych.

Uwagi końcowe:

Recenzowana dysertacja autorstwa mgra Martinasa Malużinasa jest dobrze przygotowana zarówno pod względem merytorycznym, jak i metodologicznym. Treść rozprawy odpowiada jej tytułowi i jest zgodna z zamierzeniami Autora zdefiniowanymi we wstępie. Na uwagę zasługuje fakt, że Doktorant nie tylko właściwie uzasadnił dobór podejść teoretycznych i metodologicznych, ale założenia te stały się odpowiednie dla procesu realizacji zadania badawczego. Warto podkreślić, że dysertacja pt. „Ewolucja systemu politycznego Pierwszej i Drugiej Republiki Litewskiej. Od parlamentaryzmu przez prezydencaлизм autorytarny do semiprezydencałizmu – analiza politologiczna” w pełni wpisuje się w problematykę dotyczącą klasycznej analizy systemowej i porównawczej w stosunku do systemów politycznych w szerokiej perspektywie czasowej przy zastosowaniu nowoczesnych technik badawczych. Ponadto praca jest także starannie napisana i pod względem edytorskim generalnie nie budzi zastrzeżeń (co już powyżej zaznaczono). W związku z tym oceniam recenzowaną dysertację pozytywnie.

Dysertacja mgra Martinasa Malużinasa spełnia wszystkie wymogi stawiane rozprawom na stopień naukowy doktora zawartym w Ustawie o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki z dnia 18 marca 2011 r. wraz ze zmianami Ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym oraz ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym. W tym stanie rzeczy wnoszę o dalsze procedowanie procesu przewodu doktorskiego.

Andrzej Krzak